

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба таҳқиқи диссертатсияи Комилҷонзода Фирдавс Комилҷон дар мавзуи «Шароитҳои педагогии амалинамоии таълими ҳамгироии фанҳои синфҳои ибтидоӣ зимни ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01-Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) пешниҳод шудааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқи диссертатсионӣ бо он асоснок карда мешавад, ки таълим ва таҳқиқоти илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ ҳама вақт дар сиёсати маорифпарваронаи Ҳукумати мамлакат, алаҳусус Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мақоми калидӣ дошта, бо самти мазкур иртибот доштани рушди иқтисодиёти кишвар ва омода намудани мутахассисони соҳибтаҳассус ва боистеъдод ҷавобгӯ ба талаботи бозори меҳнатро доимо таъкид мекунанд.

Масъалаи зикршуда дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 26-уми декабри соли 2019 ироа гардида буд, мавриди таъкид қарор гирифтааст: «Роҳбарону кормандони соҳаи маорифро зарур аст, ки сатҳу сифати таълимо дар ҳар як муассисаи таълимӣ, сарфи назар аз шаклу моликияти онҳо ва дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот баланд бардоранд ва ба таълими фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ таваҷҷуҳи бештар зоҳир намоянд».

Ин дастур аҳли илму маорифи мамлакатро водор сохт, ки ҷиҳати рушди роҳу усулҳои тадрис, истифодаи технологияи муосир дар раванди таълим ҷидду ҷаҳд намоянд, мазмун ва мундариҷаи таълиму тарбияро ҳанӯз аз синни хурди мактабӣ ба талаботи замони муосир мутобиқ созанд.

Зеро омӯзиши фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ барои рушди ҷаҳонбинии илмӣ, тафаккури техникӣ ва бо донишҳои замонавӣ мусаллаҳ намудани хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мусоидат менамояд.

Ба андешаи мо, барои рушди ҷаҳонбинии илмӣ, тафаккури илмӣ мантиқӣ ва бо донишҳои замонавӣ мусаллаҳ намудани хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсей ва гимназияҳо ҳангоми

омӯзиши фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ зимни амалинамоии тамоюли салоҳиятноки дар таълим ва амалисозии ҳамгироии ин фанҳо мусоидат менамояд. Робитаи мазмунии байнифанӣ ҳамчун яке аз ҷузъҳои муҳими методикаи таълим дар синфҳои ибтидоӣ, ба ҳайси усули муассири таълим баромад мекунад. Ин усул на танҳо ба баланд бардоштани сатҳи дониш, маҳорат ва малакаи хонандагон мусоидат менамояд, балки дар рушди тафаккури диалектикӣ ва мантикӣ, ташаккули ҷаҳонбинии илмӣ, омодагии политехникӣ ва шаклгирии майлу рағбати касбии онҳо низ нақши муҳим дорад.

Истифодаи усулҳои нав, рушду такмили онҳо ва бознигариҳои зинаи таҳсилоти ибтидоӣ бо мақсади густариши тамоюли инкишофи шахсияти хонандагон, на танҳо ҳамчун омили калидӣ дар ба даст овардани дониш, маҳорат ва малакаҳои математикӣ арзёбӣ мегардад, балки барои рушди тафаккури мантикӣ ва ташуккули қобилияти эҷодии онҳоро замина мегузорад. Дар баробари ин, салоҳиятҳои илмӣ низ дар ташаккули хусусиятҳои инфиродии кӯдакон нақши муассир дошта, ин раванд ба таври мушаххас дар барномаҳои таълимӣ ва муносибат ба раванди таълим инъикос меёбад.

Мутобиқсозии равандҳои таълимӣ бо низомҳои гуногуни педагогӣ, ки то замони муосир ташаккул ёфтаанд ва дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсейҳо ва гимназияҳо мавриди истифода қарор доранд, бознигариҳои ҷиддии мазмуну мундариҷаи таҳсилоти ибтидоиро талаб менамояд.

Дар раванди таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ бояд чунин масъалаҳо интихоб карда шаванд, ки дорои ҷиҳатҳои таълимӣ ва тарбиявӣ бошанд. Дар соҳаи таълим ва тарбия низ тағйиротҳо, андешаҳои нав ва муносибатҳои педагогӣ ҷадид ба вучуд омаданд. Ҳоло талабот ба омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсейҳо ва гимназияҳо куллан тағйир ёфтааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз он кишварҳост, ки омӯзгорони соҳибистеъдод ва касбӣ дорад, ки бо таълифу таҳияи барномаҳои таълимӣ, китобҳои дарсӣ ва дастурҳои методӣ саҳми назаррас дар рушди босуръати соҳаи таълиму тарбия мегузоранд. Роҳи асосии таълим ин аст, ки омӯзгор

хамчун роҳнамои холис амал намояд, зеро хонандагон бояд дарки бо масъулият гавҳари донишро ёфта, омӯзанд.

Аз ин рӯ, омӯзгорони варзида, ки дорои донишҳои амиқ ва таҷрибаи кофӣ ҳастанд, нақши ҳалкунанда доранд, то таҷриба ва методҳои таълимии худро ба дигарон интиқол дода, онҳоро дар рушди илму маърифат роҳнамоӣ намоянд.

Комилҷонзода Ф.К. соли 2011 ба факултети механикаи математикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил шуда, соли 2016 онро бо ихтисоси математика хатм намуд. Бо қарори Комиссияи давлатии аттестатсионӣ аз 15 юни соли 2016 бо касби Математик. Омӯзгори математика ва информатика хатм намудааст.

Аз 05 юни соли 2016 то 05 сентябри соли 2017 дар кафедраи математика ва информатикаи Коллеҷи омӯзгории ба номи Хосият Махсумоваи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни ба вазифаи ассистенти кафедра ба ҷаъолияти корӣ шурӯъ намуд.

Аз соли 2017 то 2021 ассистенти кафедраи методикаи таҳсилоти ибтидоии факултети педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни ва аз соли 2021 то имрӯз дар вазифаи муаллими калони кафедраи методикаи таҳсилоти ибтидоии факултети педагогикаи Донишгоҳи болозикр ҷаъолият карда истодааст.

Ҷаъолияти илмӣ-таҳқиқотии Комилҷонзода Ф.К. аз соли 2020 оғоз ёфта, дар доираи он 18 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 6 мақола дар нашрияҳои илмӣ тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин, 12 мақола, дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ҷоп ва пешниҳод гардидаанд.

Кори диссертатсионии Комилҷонзода Фирдавс Комилҷон аз муқаддима, ду боб, панҷ зербоб, ҳулоса, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёт (фехристи сарчашмаҳои истифодашуда) иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрами мавзӯи таҳқиқи диссертатсионӣ асоснок карда шуда, дараҷаи омӯзиши масъалаи илмӣ арзёбӣ гардида, объект ва мавзӯи таҳқиқ, ҳадаф ва вазифаҳои он, асосҳои назарӣ ва методологӣ, нағзониҳои илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ муайян карда шудаанд.

Дар боби якум, ки ба «**Асосҳои назариявии мачмуи, сохтор ва моҳияти таълими ҳамгироии фанҳои таълимии синфҳои ибтидоӣ тибқи тамоилҳои методологӣ**» бахшида шудааст, ду зербобро дарбар мегирад.

Боби мазкур ба таҳлили илмӣ асосҳои назариявӣ методологии ташаккули таълими ҳамгироии фанҳои таълимии синфҳои ибтидоӣ бахшида шудааст. Дар он муҳаққиқ моҳият ва хусусиятҳои таълими ҳамгироиро ҳамчун равиши муносири таълимии байнифанӣ ва воситаи баланд бардоштани сифат ва мазмуни таҳсилот баррасӣ менамояд.

Мавқеи назариявии таълими ҳамгироӣ дар асоси омӯзиши чараёнҳои педагогии анъанавӣ ва навин, инчунин таҳқиқи консепсияҳои таълими фаҳмишӣ-тафаккурӣ, рушди маърифатӣ, фаъолсозии хонандагон ва робитаҳои байнифанӣ асоснок карда мешавад. Муаллиф таълими ҳамгироиро ҳамчун низоми маҷмуавии донишомӯзӣ арзёбӣ намуда, он равандеро дар бар мегирад, ки дар он мафҳумҳо, малакаҳо ва тарзҳои тафаккури аз фанҳои гуногун ба ҳам пайваста ба муҳтавои воҳиди таълимӣ табдил дода мешаванд.

Дар доираи ин зербоби яқум, сохтори таълими ҳамгироӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, ҷузъҳои муҳими он - мақсад, мазмун, шакл, усул ва воситаҳои таълим - бо таъба ба талаботи синну солии хонандагони синфҳои ибтидоӣ ва хусусиятҳои зеҳнии онҳо тавсиф мегардад. Муаллиф нишон медиҳад, ки ҳамгироии фанӣ на танҳо як усули баҳампайвастанӣ мавзӯҳо аст, балки як тамоюли устувори ташкили фикронӣ, таҳлили мантикӣ ва фаҳмиши амиқи донишҳои мухталиф мебошад.

Таҳқиқ нишон медиҳад, ки истифодаи усулҳои таълими ҳамгиро - аз ҷумла лоиҳасозӣ, корҳои гурӯҳӣ, таҳлили ҳолатҳои ҳаёӣ ва саволу ҷавобҳои таҳлилий - барои ташаккули қобилиятҳои тафаккури интиқодӣ, муносибати фаъолон ба таҳсил ва густариши ҷаҳонбинии маърифатии кӯдакон мусоидат мекунад. Ҳамзамон, дар зербоб тамоилҳои методологии таъсиргузор ба таҳияи ҷунин равишҳои таълимӣ, аз ҷумла равиши системавӣ-фаъолиятӣ, тамоюли рушди зеҳнӣ ва тамоюли салоҳиятноки шарҳ дода мешаванд.

Зербоби дуюм ба таҳлили амиқи робитаҳои мазмунӣ ва методологии байни фанни математика ва дигар фанҳои таълимии зинаи таҳсилоти ибтидоӣ бахшида шуда, яке аз бахшҳои муҳими асосгузори таълими ҳамгиро ба шумор меравад. Дар ин зербоб самтҳои калидии ҳамгироии мазмунӣ ва равандии математика бо забони модарӣ, табиатшиносӣ, санъат ва меҳнат таҳқиқ ва асоснок карда шудаанд.

Таълими математика дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ на танҳо ҳамчун фанни ҳисоб, балки ҳамчун воситаи рушди тафаккури мантиқӣ, қобилияти таҳлил ва системабандӣ амал мекунад. Барои он ки ин маҳоратҳо ба таври муассир ташаккул ёбанд, зарур аст, ки муҳтавои таълим аз қолабҳои ҷудогона берун рафта, дар як муҳити байнифаннӣ пешниҳод гардад. Дар ҳамин замина, ҳамгироии мазмунии фанҳо муҳим арзёбӣ мегардад.

Таҳлили самтҳои асосии робитаҳои байнифаннӣ нишон медиҳад, ки таълими ҳамгиро дар асоси муттаҳидсозии мазмун ва амалия, омӯзиши омехта ва истифодаи муҳити маърифатии табиӣ самараноктар ва фаҳмотар мегардад.

Ин самтҳо заминаи муҳими ташкили моделҳои таълими ҳамгироро фароҳам оварда, воситаи амалӣ гардонидани ин тамоюл дар синфҳои ибтидоӣ ба шумор мераванд.

Бо истифодаи чунин усули ҳамгиро, мо на танҳо натиҷаи баландтари таълим, балки рушди қобилиятҳои муҳими ҳаётӣ ва илмӣ кӯдакро ба даст меорем. Ин раванд инчунин шароити мусоид барои таҳияи моделҳои педагогии муассири таълими ҳамгиро фароҳам меорад, ки яке аз ҳадафҳои асосии рисолаи мазкур мебошад.

Дар боби дуюм «**Амалинамоии шароитҳои педагогии таълими ҳамгироии фанҳои синфҳои ибтидоӣ зимни ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ дар раванди омӯзиши математикаи синфҳои ибтидоӣ**», ки аз се зербоб иборат аст, самтҳои асосии амалинамоии шароитҳои педагогии таълими ҳамгироии фанҳо дар сатҳи синфҳои ибтидоӣ мавриди таҳлил қарор мегирад. Омӯзиши масъалаҳои математикии матнӣ ҳамчун заминаи муҳими ҳамгироии фанҳои гуногун арзёбӣ шуда, имконият медиҳад, ки дониш, малака ва мафҳумҳои марбут ба забон, табиатшиносӣ, меҳнат, ҳаёт ва муҳити зист дар баробари мафҳумҳои математикӣ ҳамзамон таҳким ёбанд.

Аз таҳқиқоти таҷрибавӣ маълум аст, ки истифодаи масъалаҳои математикии матнӣ бо хусусияти ҳамгирӣ ба беҳтар гардидани фаҳмиши хонандагон дар соҳаи математика, инчунин ба тавсеаи доираи маърифатии онҳо дар дигар фанҳо мусоидат менамояд. Ба воситаи ин усул хонандагон

малакаи мулоҳизаронӣ, иртиботи фаннӣ ва қабули қарорро дар асоси мантик инкишоф медиҳанд.

Инчунин дар боби мазкур масъалаи таҳия ва интиҳоби системаҳои масъалаҳои математикии матнӣ бо назардошти талаботи таълими ҳамгироии фанҳо дар синфҳои ибтидоӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор мегирад. Сухан асосан дар бораи он меравад, ки чӣ гуна масъалаҳои математикии матнӣ метавонанд ҳамчун воситаи асосии пайваст намудани фанҳои мухталиф дар сатҳи зинаи таҳсилоти ибтидоӣ истифода шаванд.

Дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ масъалаҳои математикии матнӣ на танҳо воситаи омӯзиши амалҳои арифметикӣ ва таҳкими малакаҳои ҳисобкунӣ мебошанд, балки имконияти васеъ барои пайванд додани мундариҷаи фанҳои дигар низ фароҳам меоранд. Масъалаҳои матнӣ бо мазмуни воқеӣ ва риштаҳои гуногун (мисли табиат, рӯзгор, муҳити зист, муносибатҳои иҷтимоӣ, меҳнат ва ғайра) метавонанд муҳити табиӣ ҳамгироии фанҳоро дар синф ба вуҷуд оваранд.

Дар заминаи ин мақсадҳо принципҳои асосии таҳия ва интиҳоби чунин масъалаҳо муайян карда шуданд. Аз ҷумла, принципи байнифаннӣ, принципи пайвастагии масъала бо ҳаёти рӯзмарраи хонанда, принципи фаҳмопазирии матн ва мантиқи он ва принципи тарбиявии мазмун ҳамчун асос истифода шуданд.

Таҷрибаҳо нишон медиҳанд, ки робитаи байнифаннӣ дар таълими синфҳои ибтидоӣ яке аз муҳимтарин роҳҳои татбиқи ҳамгироии донишҳо, малакаю маҳоратҳои илмӣ ва ҳаёти мебошад. Ин робитаҳо омодагии амалӣ ва назариявии хонандагонро беҳтар намуда, барои дарки комили ҷабҳаҳои умумии фаъолияти азхудкунӣ заминаи устувор фароҳам меоранд. Имрӯз муассисаҳои таълимии Вазорати маориф ва илми ҷумҳурӣ дар давраи гузариш аз муносибати анъанавии таълим ба муносибати босалоҳият ба таълим (таълими ба хонанда нигаронидашуда) қарор доранд. Дар ин ҳолат хонанда ҳамчун субъекти таълим баромад мекунад. Дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ таълими ҳамгироии фанҳои синфҳои ибтидоӣ зимни ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ яке аз самтҳои муҳими равиши таълим ба шумор меравад.

Инчунин, дар синфҳои ибтидоӣ дар вақти таълими математика бештар вақти дарс барои ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ сарф мешавад. Сабаб ин аст, ки ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ ба ташаккули мафҳумҳои аввалини математикӣ дар хонандагон мусоидат мекунад. Масалан, фаҳмиши дуруст ва амиқи амалҳои арифметикӣ бо ададҳо, хусусиятҳои онҳо ва инчунин рушду такмили маҳоратҳои амсиласозӣ бо ёрии ҳалли масъалаҳо ба даст оварда мешавад.

Дар ин зербоб масъалаи роҳҳо ва воситаҳои амалӣ барои татбиқи самараноки шароитҳои педагогии таълими ҳамгиро дар синфҳои ибтидоӣ мавриди таҳқиқ қарор мегирад. Сухан дар бораи он меравад, ки чӣ гуна омӯзгор метавонад тавассути истифодаи шароитҳои муайяншудаи педагогӣ ва бо истифода аз воситаҳои дидактикӣ, методӣ ва ташкилӣ, ҳалли масъалаҳои математикии матниро ҳамчун воситаи ҳамгироии фаннӣ дар амал татбиқ намояд.

Ҳамин тавр, истифодаи самараноки шароитҳои педагогӣ ва воситаҳои муосири методӣ имконият фароҳам меорад, ки таълими ҳамгиро дар асоси масъалаҳои математикии матнӣ ба таври муассир амалӣ гардад ва дар сатҳи ибтидоӣ заминаи устувори тафаккури ҳамгироӣ ва қобилияти мушоҳидаву таҳлил гузошта шавад.

Дар боби мазкур озмоиши педагогӣ татбиқи модели самарабахши таълими ҳамгироии фанҳо дар синфҳои ибтидоӣ барои баланд бардоштани қобилияти эҷодии хонандагон дар ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ санҷида шуд.

Татбиқи амалии модели шароитҳои педагогии амалинамоии таълими ҳамгироии фанҳои синфҳои ибтидоӣ зимни ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ дар озмоиши педагогӣ дар заминаи 6 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ татбиқи самаранокии худро нишон дод.

Дар хулоса ва пешниҳодҳо натиҷаҳои асосии таҳқиқи илмӣ ҷамъбаст гардиданд.

Нуктаҳои илмӣ ва натиҷаҳои диссертатсия илман асоснок буда, бо далелҳои муътамади назариявӣ-методӣ ва таҳлилӣ мустаҳкам карда шудаанд. Муҳтавои асосии диссертатсия дар мақолаҳои илмӣ нашргардида ва баромадҳои муаллиф дар конференсҳои сатҳи гуногун инъикос ёфтаанд.

Хулоса, диссертатсияи Комилҷонзода Фирдавс Комилҷон дар мавзуи «Шароитҳои педагогии амалинамоии таълими ҳамгироии фанҳои синфҳои ибтидоӣ зимни ҳалли масъалаҳои математикии матнӣ» ба талаботи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267) ва Дастурамал ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 март соли 2021, №3) ҷавобгӯ буда, ҷиҳати сазовор гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01-Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот барои Ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

Рохбари илмӣ:

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти

кафедраи методикаи таҳсилоти ибтидоии

ДДОТ ба номи Садриддин Айни:

Худоярзода Ҳ.Ҳ.

Суроға: 734019, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

шаҳри Душанбе, ноҳияи Сино,

кӯчаи Асатулло Ғуломов 66, хучраи 24

Тел: (+992) 917-511-663

begimovhusen@gmail.com

Имзои дотсент Ҳ.Ҳ. Худоярзодаро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои

махсуси ДДОТ ба номи Садриддин Айни:

А. Мустафозода

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121

ДДОТ ба номи Садриддин Айни.

Тел: +992-918-268-573

06.05.2025